

آداب ارادت در عصر صفوی

www.ketab.ir

تهیه کننده:

حسن رمضانی

۱۳۹۶

سرشناسه	: رضانی، حسن، ۱۳۵۱ -
عنوان و نام پدیدآور	: آداب ارادت در عصر صفوی / حسن رضانی.
مشخصات نشر	: گلستان: نشر کیسان، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۲۶۷ ص.
شابک	: ۳-۴۲-۸۶۴۷-۶۰۰-۹۷۸-۱۵۰۰۰۰ ریا
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه
موضوع	: تصوف -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۰-۱۲ ق.
موضوع	: Sufism -- Iran -- History -- ۱۰-۱۶th century
موضوع	: آداب طریقت
موضوع	: Customs of the order*
موضوع	: مرید و مراد
موضوع	: Master and disciple*
موضوع	: تصوف -- ایران -- تاریخ
موضوع	: Khaneqah -- Iran -- History*
موضوع	: ایران -- تاریخ -- صفویان، ۹۰۷-۱۱۴۸ ق.
موضوع	: Iran -- History -- Safavids, ۱۵۰۲-۱۷۳۶
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۶ ر ۱۹۸ الف/۷۷ RP
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۸۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۷۷۱۲۳۹

نام اثر	: آداب ارادت در عصر صفوی
نام مؤلف	: حسن رضانی
ناشر	: کیسان
قلم	: وزیر
چاپ	: پیشگام
نوبت چاپ	: اول/ ۱۳۹۶
شمارگان	: ۵۰۰ نسخه
قیمت	: ۱۵۰۰۰ تومان
شابک	: ۳-۴۲-۸۶۴۷-۶۰۰-۹۷۸

حق چاپ برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۳	پیشگفتار.....
۱۴	مقدمه
بخش اول: کلیات	
۱۸	فصل اول: تصوف.....
۲۵	فصل دوم: صوفی کیست؟.....
۳۳	فصل سوم: عرفان در آستانه‌ی امین.....
۳۷	فصل چهارم: تصوف در ایران.....
۴۲	فصل پنجم: آداب تصوف.....
۴۷	فصل ششم: خانقاه‌ها و آداب ورود به آن.....
۴۸	تعریف خانقاه.....
۴۹	تشریفات ورود به خانقاه.....
۵۳	آداب خانقاه.....
۵۵	تاریخ تأسیس خانقاه.....
۵۷	فواید خانقاه و مقام خدمت در آن.....
۵۷	تشکیلات خانقاه‌ها از دیدگاه صاحب نظران.....
۶۱	خانقاه‌ها در عهد صفوی.....
۶۴	فصل هفتم: اوضاع سیاسی، فرهنگی عهد صفوی (اوایل سده‌ی دهم تا میانه‌ی سده‌ی دوازدهم هجری).....

فصل هشتم: تشیع و وضعیت آن در دوره‌ی صفوی	۶۶
فصل نهم: اوضاع سیاسی و اجتماعی عصر صفویان	۷۱
قیام صوفیان صفوی	۷۱
فصل دهم: مرشد کامل و جایگاه او در نزد صوفیان صفوی	۷۴
فصل یازدهم: آسیب‌های وارده بر تصوف در دوره‌ی صفویه	۸۰

بخش دوم: پیر و مراد و آداب شیخی

فصل اول: تاریخچه‌ی پیدایش پیرو مراد	۹۱
پیر و مراد در نظر لغوی	۹۳
پیر و مراد از نظر اصطلاحی از دیدگاه‌های مختلف	۹۴
پیرو مراد نزد اسماعیلیان	۱۰۵
فصل دوم: انسان کامل مصداق پیر و مراد از دیدگاه صوفیه	۱۰۷
مراتب و طبقات انسان کامل از دیدگاه عیز الدین نسفی	۱۰۷
انسان کامل از نظر ابن عربی	۱۰۹
انسان کامل از دیدگاه ملاصدرا	۱۱۰
فصل سوم: ضرورت اختیار پیر	۱۱۲
فصل چهارم: مقام و منزلت پیر و مراد	۱۱۶
فصل پنجم: درجات پیر و مراد	۱۱۸
معرفت استعداد	۱۲۸
خلوص نیت	۱۲۹
خلوت نشینی	۱۲۹
حسن خلق	۱۳۰
عیب پوشی و حفظ اسرار مریدان	۱۳۱

۱۳۱.....	علم و معرفت باطنی.....
۱۳۲.....	فراست و دانایی بر اسرار مریدان.....
۱۳۳.....	کرامت.....
۱۳۴.....	کیاست.....
۱۳۴.....	هیبت.....
۱۳۴.....	علو و همت.....
۱۳۵.....	عفت نفس.....
۱۳۵.....	سخاوت.....
۱۳۶.....	اکثار نوافل و طاعات.....
۱۳۶.....	تسلیم و رضا.....
۱۳۷.....	صبر بر جفای نا اهلان.....
۱۳۸.....	عشق و سیر در حق.....
۱۳۸.....	عقل.....
۱۳۹.....	فقر.....
۱۳۹.....	وقار، سکون، ثبات و ستر.....
	بخش سوم: مرید و آداب ارادت به پیر.....
۱۴۲.....	فصل اول: مرید.....
۱۴۳.....	مرید از نظر لغوی.....
۱۴۴.....	مرید از نظر اصطلاحی.....
۱۴۸.....	هدف مرید.....
۱۴۹.....	تفاوت مرید با مراد.....
۱۵۱.....	رابطه‌ی مرید و مراد.....

۱۵۲.....	دلایل احتیاج مرید به مراد
۱۵۶.....	فصل دوم: در اخلاق مریدان
۱۵۶.....	مجاهده با نفس
۱۶۰.....	فتوت
۱۶۱.....	همت
۱۶۱.....	رفتار عاقلانه
۱۶۲.....	آینده نگری
۱۶۲.....	خلق و خو
۱۶۳.....	انجام عمل نیک و پارسا
۱۶۴.....	عبرت آموزی از حال دیگران
۱۶۵.....	فصل سوم: آداب ارادت مرید
۱۶۵.....	توبه
۱۶۷.....	ریاضت
۱۶۹.....	زهد
۱۷۰.....	خوف و رجا
۱۷۲.....	صبر و استقامت
۱۷۳.....	شکر
۱۷۳.....	اخلاص و پاکی عقیده
۱۷۴.....	خلوت و عزلت
۱۷۴.....	توکل
۱۷۶.....	تجربید
۱۷۶.....	مرگ اختیاری

تفکر ۱۷۷

ابن الوقتی ۱۷۸

بصیرت باطن ۱۷۹

دعا و تضرع ۱۸۰

تسلیم و ترک اعتراض ۱۸۱

خاموشی ۱۸۱

سخن گزین یا پیر ۱۸۲

شناخت و خدمت پیر ۱۸۲

عشق به پیر و عمل به دستورات او ۱۸۳

بخش چهارم: آداب ارادت

فصل اول: ادب در نزد صوفیه ۱۸۶

اراده، ارادت در عرفان اسلامی ۱۹۰

توبه ۱۹۲

توبه در لغت ۱۹۴

توبه در اصطلاح ۱۹۴

اولین منزل عارف ۱۹۶

بیعت ۱۹۷

سر تراشی ۱۹۸

فصل دوم: ریاضت و مجاهدت ۲۰۰

ریاضت در لغت ۲۰۰

ریاضت در اصطلاح ۲۰۰

تحمل گرسنگی ۲۰۲

۲۰۶.....	فصل سوم: آداب مریدان در خانقاه
۲۰۸.....	خادمان خانقاه
۲۱۰.....	فصل چهارم: آداب عبادی مریدان
۲۱۰.....	وضو
۲۱۱.....	نماز
۲۱۴.....	ذکر
۲۱۶.....	آثار و فواید ذکر
۲۱۸.....	موانع ذکر از دیدگاه قه آن
۲۱۸.....	آداب ذکر
۲۲۱.....	انواع ذکر
۲۲۳.....	الفاظ و اعمال ذکر
۲۲۳.....	ورد
۲۲۴.....	فصل پنجم: ادب چله نشینی
۲۲۵.....	آداب و مکان چله نشینی
۲۲۷.....	فصل ششم: سماع
۲۲۹.....	سماع، عامل تألیف کتب عرفا
۲۳۰.....	قوالی
۲۳۱.....	شرایط و آداب سماع
۲۳۲.....	سماع از دیدگاه فقهای عصر صفوی
۲۳۴.....	فصل هفتم: خرقه
۲۳۵.....	انواع خرقه
۲۳۸.....	آداب خرقه پوشانیدن

۲۳۸.....	آداب خرقه پوشیدن.....
۲۴۰.....	فصل هشتم: پوشش صوفیان در عهد صفویه.....
۲۴۰.....	جنس لباس ها.....
۲۴۰.....	رنگ لباس ها.....
۲۴۲.....	انواع جامه های صوفیان عهد صفوی.....
۲۴۴.....	کلاه یا تاج پوشی.....
۲۴۶.....	فصل نهم: آداب تنبیه در نزد صوفیه.....
۲۴۶.....	ماجرای.....
۲۴۷.....	غرامت و پائز ماحن.....
۲۴۷.....	صفا نزد درویشان دینداری.....
۲۴۸.....	گرفتن خرقه از خطاکار.....
۲۴۸.....	خرقه سوختن.....
۲۵۰.....	فصل دهم: مسافرت.....
۲۵۲.....	آداب مسافرت.....
۲۵۴.....	فصل یازدهم: خلافت و نمایندگی و اجازه ی رساد.....
۲۵۶.....	اجازه نامه ی ارشاد.....
۲۵۷.....	وعظ.....
۲۵۸.....	متابع و مآخذ.....

پیشگفتار

در این پژوهش به بررسی آداب ارادت در عصر صفوی پرداخته شده است. یکی از اصلی‌ترین موضوعات در سیر و سلوک معنوی، مقوله‌ی ارادت ورزیدن مرید به مراد است.

و مادامی که آداب ارادت، رعایت شود، صوفی می‌تواند به دور از دغدغه‌ی افتادن در رذایل اخلاقی، راه خود جهت ترکیه‌ی نفس ادامه دهد و به حقایق آداب، محافظت کند تا به مقصود خود برسد.

در این کتاب با دید چگونگی ارتباط بین مرید و مراد و رعایت ادب و احترام به این نتیجه می‌رسیم که ادب و رعایت آن، نه تنها در برابر خلق و مریدبایر خود بلکه ادب و حفظ آن در پیشگاه خالق یکتا نیز ضرورتی اساسی دارد. و آن پاس داشت عهدی است که انسان با حضرت حق، بسته است.

آری، رعایت ادب و احترام نه تنها در قرن اولیه‌ی تصوف بلکه در همه‌ی ادوار به‌ویژه در دوران صفوی نیز از اهمیت بالایی برخوردار است. ما در این مجموعه به بررسی و تحلیل و چگونگی آداب مرید در مقابل شیخ پرداخته‌ایم و با استفاده از دیدگاه‌های عرفای آن عصر، موضوع را مورد بررسی قرار داده‌ایم.

مقدمه

حمد و سپاس، پروردگاری را که عشق از خاور قدس با انوارش، پدیدار گشت و درود و سلام الهی بر رسول خدا (صلی الله علیه وآله) و خاندان پاکش باد که فرموده‌اند: خدای متعال می‌فرماید: «وقتی دانستم دل بنده‌ام بیشتر به من اشتغال می‌ورزد، تمایل او را به طلب و مناجات با خودم افزون می‌کنم.» بر هیچ کس پوشیده نیست که مردم ایران زمین از دیرزمان به مباحث عرفانی توجه ویژه‌ای داشته‌اند و به سیر و سلوک، ارج می‌نهادند. لذا توجه به عقل و خرد و مذهب که در نهاد نیاکان ما سرشته شده بود، گاه‌گاه به وسیله‌ی اندیشمندان بزرگ اسلام می‌موردت‌جه قرار گرفته است. به‌ویژه آنان که می‌کوشیده‌اند، سرمایه‌های معنوی و مایه‌های عرفانی خود را تا آنجا که توان دارند، حفظ نمایند و به آیندگان خود بپارند و حاصل این تلاش، این بود، که سرمایه‌های عرفانی و علمی ایرانیان در مهم‌ترین گنج‌خانه‌ها و کتاب‌خانه‌ها، بگنجینه‌ی خود می‌گنجید و مورد نسخه‌برداری و استفاده قرار می‌گیرد. لذا در این کتاب نیز سعی شده است با بررسی و کاوش در آثار عرفانی متقدم و متأخر به‌ویژه آثار عرفای عهد صفوی و معرفی آثار و رسوم و رابطه‌ی مرید و مراد به سؤالاتی نظیر:

۱- تعریف اصطلاحی عرفا و مصنفین متقدم و متأخر به‌ویژه دوران صفویه از واژه‌های مراد و مرید و انسان کامل چیست؟

۲- جایگاه عرفا در مکاتب عرفانی و اجتماعی آن روزگار چگونه است؟

۳- رابطه‌ی مرید و مراد تا چه اندازه می‌تواند در تزکیه‌ی نفس مبتدیان کمک مؤثر باشد؟ و چندین مسئله‌ی دیگری که در اذهان پژوهش‌گران ارجمند ایجاد می‌شود. با توجه به آثار و تألیفات دانشمندان و عرفای آن دوره چون صدر المتألهین شیرازی، ملا عبد‌الرزاق لاهیجی، ملا محسن فیض کاشانی، شیخ محمدعلی مؤذن سبزواری، قطب‌الدین محمد شیرازی، مولانا محمد بیدآبادی، آقا محمد هاشم شیرازی و ملا حسین کاشفی سبزواری و دیگر بزرگان؛ پاسخ‌های لازم و کافی داده شود؛ و تحقیق به‌گونه‌ای باشد که خواننده‌ی

محترم پس از مطالعه‌ی آن به پاسخ بسیاری از سؤالات و ابهامات موجود، در رابطه با آداب پا گذاشتن در مسیر سیر و سلوک الی الله برسد.

این حقیر امیدوار است با بررسی و تحلیل آداب ارادت در عصر صفوی و آسیب‌های وارده بر آیین تصوف که با توجه به منابع معتبر و مستند عرفانی موجود، صورت گرفته است، توانسته باشد گامی هرچند کوچک در جهت ادای دین و عمل به تکلیف الهی در مسیر رشد و شکوفایی علمی و پاسداشت میراث عرفانی این مرزوبوم، برداشته باشد.

(با تقدیم احترام: حسن رضانی)

www.ketab.ir